

РОЗДІЛ VI

Методика викладання біології

УДК 502.1:664:65.012.124

Володимир Демчук
Віталій Крюков
Катерина Сологор

Мотивація до навчання у ВНЗ та оцінка його пріоритетів студентами природничих спеціальностей СНУ ім. Лесі Українки

Використовуючи спеціально підготовлену анкету, досліджено мотивацію до навчання у ВНЗ та оцінку його пріоритетів студентами біологічного (біологами) та хімічного (хіміками й екологами) факультетів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Ключові слова: вища освіта, анкетування, спеціальність, навчання, якість викладання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Підвищення рівня підготовки спеціалістів у вищій школі потребує не лише засвоєння студентами певного обсягу знань, а й науково-методичного дослідження їх ставлення до самого процесу навчання і можливості застосування цих знань у майбутній трудовій діяльності.

Дослідження ставлення студентів до свого навчання широко використовуються у педагогічній практиці. На нашу думку, більшість науковців не використовують метод анкетування як інструмент для з'ясування суб'єктивних поглядів студентів щодо зазначеної проблеми. Для дослідження того, як студенти оцінюють якість та необхідність свого навчання, ми обрали методику анкетного опитування. Важливою перевагою такого опитування є анонімність, а отже – можливість отримати відверті відповіді респондентів. Такі дослідження вже тривалий час здійснюються на кафедрі екології та охорони навколишнього середовища Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки [1–3].

Мета та завдання статті. Під час підготовки спеціалістів у ВНЗ мають значення не лише здібності того, хто навчається, а й розуміння необхідності, доцільності та перспектив свого навчання. Процес навчання студентів у ВНЗ має бути не лише цікавим і придатним для формування особистості, а й забезпечувати можливості реалізації одержаних знань у процесі майбутньої професійної діяльності. Тому дуже важливо вивчити думки студентів з цієї проблеми.

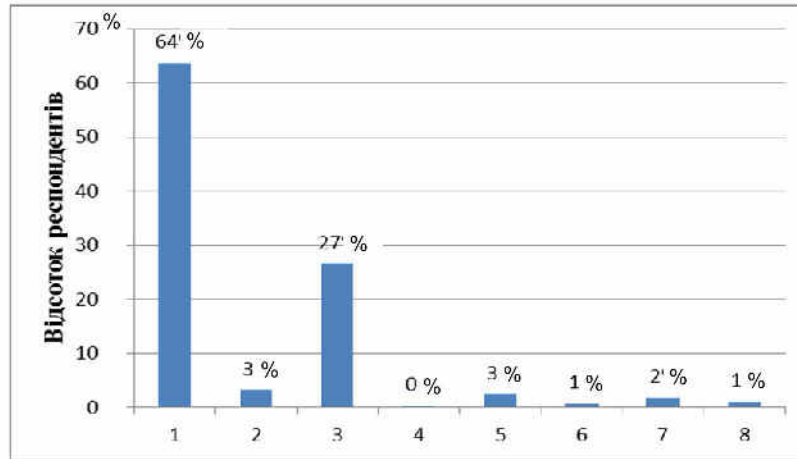
З науково-педагогічного погляду результати такого дослідження можуть бути використані для підвищення якості навчання молоді у вищій школі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В анкетуванні взяло участь 278 студентів молодших курсів (100 біологів, 102 екологи та 76 хіміків). Серед них, відповідно до вказаних спеціальностей: 89 дівчат та 11 хлопців; 60 дівчат та 42 хлопці; 57 дівчат та 19 хлопців. Таке співвідношення в цілому відображає статеву структуру студентів природничих спеціальностей університетів.

Анкета містила 24 запитання, з них перші два стосувалися характеристики курсу навчання і статі респондентів. Основні 22 спеціальні питання анкети можна умовно розділити на три групи: 1) мотивація для отримання вищої освіти; 2) підходи щодо вибору ВНЗ та спеціальності; 3) особливості реалізації навчання у ВНЗ та ставлення молоді до тих чи інших його компонентів.

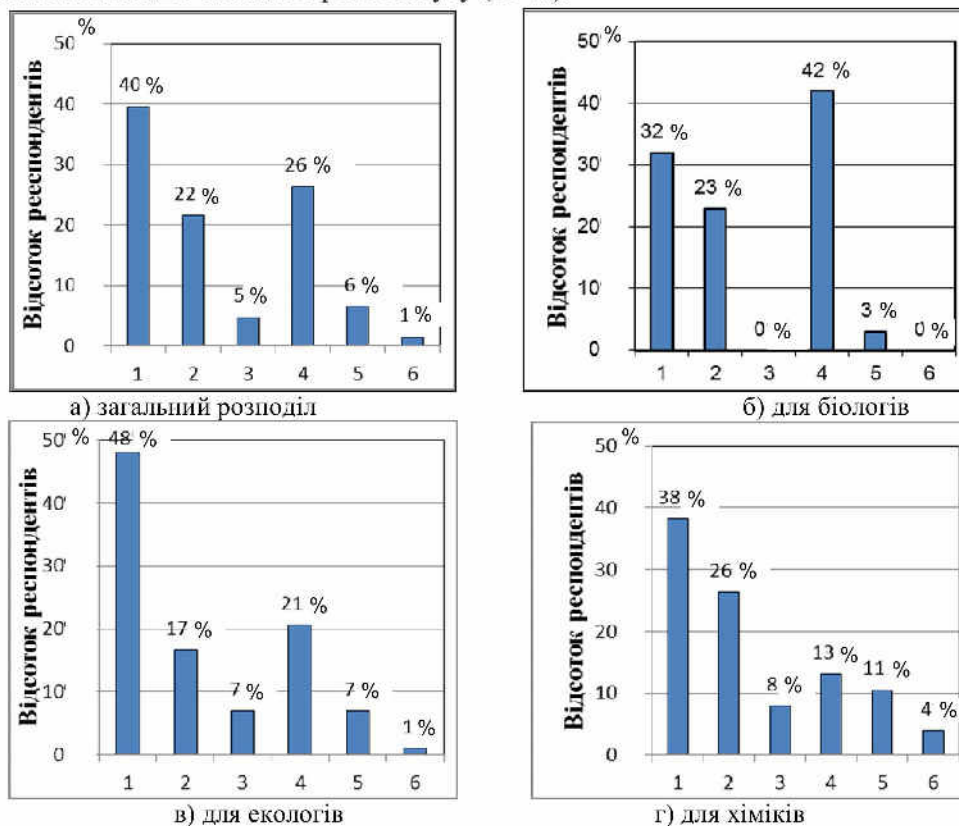
Одним із важливих моментів у розумінні мотивації молоді до отримання вищої освіти є цільова установка на навчання у ВНЗ (рис. 1).

Незалежно від спеціальності загалом дві третини студентів (64 %) мають за цільову установку отримання диплома про вищу освіту, а напрям освіти цікавить лише 27 % респондентів. Серед біологів напрям освіти важливий для 31 % опитаних, а серед екологів вибір цієї альтернативи зменшується до 21 %. Усі інші варіанти відповідей у сумі набирають лише 9 %. Проте майже всі студенти (92 %) вважають, що вища освіта потрібна для їхнього розвитку.

Рис. 1. Цільова установка на навчання: 1 – для отримання диплома про вищу освіту; 2 – для отримання досвіду студентського життя; 3 – для поглиблення знань та вмінь з улюбленої галузі; 4 – для спілкування з друзями та знайомими; 5 – для особистого самоствердження; 6 – мене це не хвилює; 7 – важко відповісти; 8 – інша причина

Прагматичну цільову установку молоді до навчання у ВНЗ частково підтверджують результати розподілу відповідей на питання «Що для вас є основним стимулом навчання у ВНЗ?» (рис. 2). Загалом кар'єра і статус людини з вищою освітою має для студентів переважне значення (40 % та 26 % відповідно). Але є суттєві відмінності у розподілі цих альтернатив залежно від спеціальності. Для біологів характерне зменшення значення кар'єри та збільшення значення статусу людини з вищою освітою. А ось альтернативу «бажання відчувати студентське життя» не обрав жоден біолог. Для екологів характерне зростання ролі кар'єри та зменшення ролі статусу порівняно із загальним розподілом та ще більша відмінність у значеннях цих альтернатив порівняно з біологами. Серед хіміків виявлено найменше значення ролі статусу (13 %).

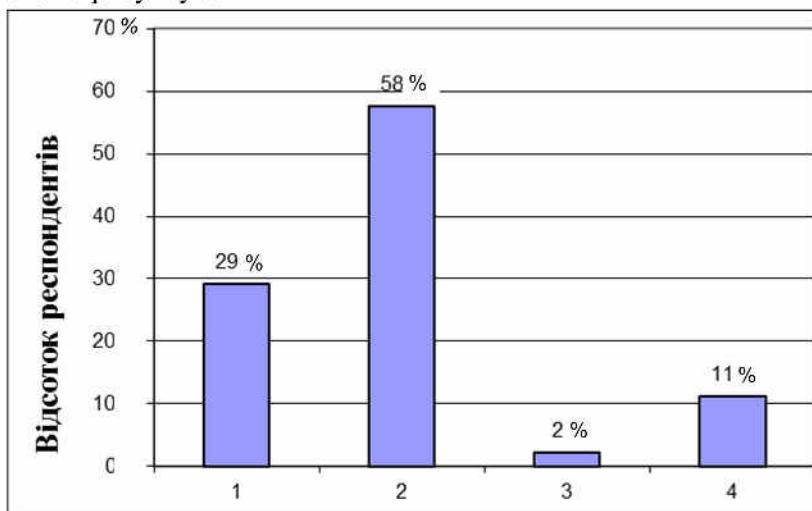

Рис. 2. Основний стимул навчання у ВНЗ: 1 – кар'єра; 2 – реалізація свого покликання; 3 – бажання відчувати студентське життя; 4 – мати статус людини з вищою освітою; 5 – важко відповісти; 6 – інша причина

Цікаві результати відповідей респондентів на питання «Чи потрібно Вам кілька вищих освіт?». Вважають, що потрібно, 45 % опитаних, 34 % обрали негативну альтернативу. Однак значна кількість студентів (17 %) не визначилася з відповіддю на це запитання.

Заслуговують на увагу відповіді студентів на питання «Що для Вас важливіше – оцінки чи знання?». Половина опитаних (49 %) стверджує, що для них важливішими є знання, а для 40 % знання та оцінки однаково важливі.

Те, як студенти оцінюють взаємозв'язок між якістю їх навчання та перспективами працевлаштування, відображено на рисунку 3.

Рис. 3. Існування взаємозв'язку наявності диплома з високими балами і перспективою працевлаштування: 1 – так; 2 – ні; 3 – мене це не хвилює; 4 – важко відповісти

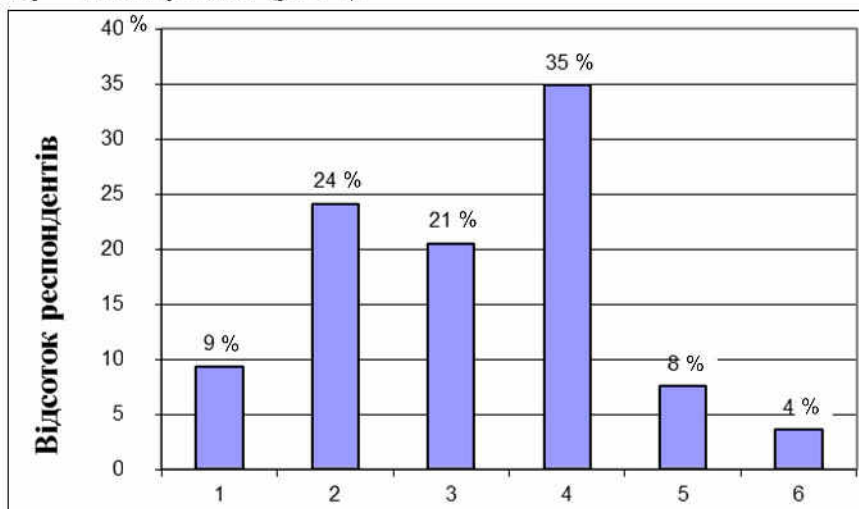
З прикриттю можна констатувати, що більшість опитаних (58 %) далеко не впевнені в тому, що диплом із високими балами може бути для них запорукою кращих перспектив для працевлаштування. Проте майже третина (29 %) студентів надає важливого значення диплому з високими балами.

Результати аналізу відповідей на одне із питань анкети свідчать про те, що для більшості студентів (56 %) важлива якість викладання навчальних курсів за умови однакової значимості диплома про вищу освіту, а для третини – навіть дуже важлива.

Питання наступного блоку анкети стосувалися підходів молоді до вибору ВНЗ та спеціальності.

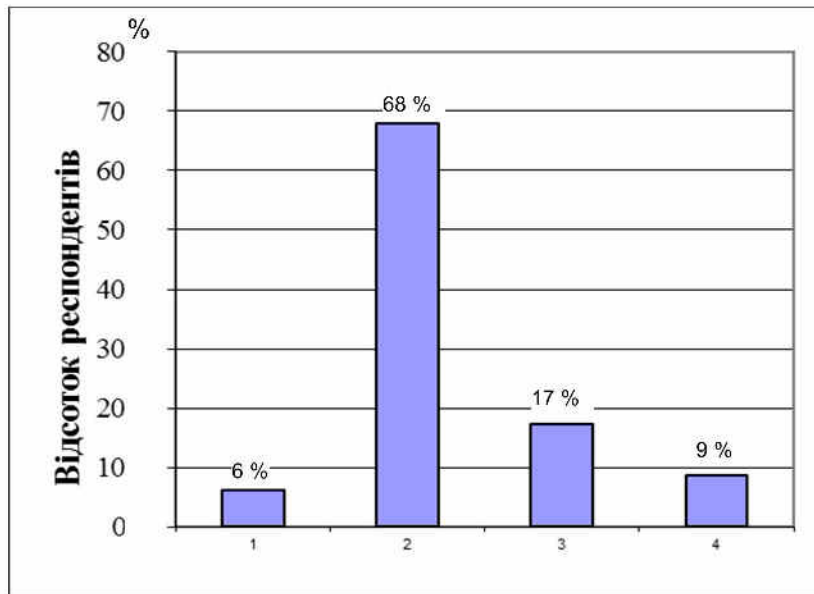
Виявляється, що більше половини опитаних (61 %) віддали б перевагу навчанню за кордоном. Лише чверть серед них хочуть навчатися у вітчизняному ВНЗ, а кожного десятого це не хвилює.

Престижність диплома про вищу освіту, здобуту в Україні, на думку третини респондентів (35 %), значною мірою залежить від ВНЗ та спеціальності, а кожен п'ятий у відповіді на це питання обрав альтернативу – «малосуттєва» (рис. 4).

Рис. 4. Престижність наявності диплома про вищу освіту, здобуту в Україні: 1 – дуже значна; 2 – значна; 3 – малосуттєва; 4 – залежить від ВНЗ та спеціальності; 5 – мені байдуже; 6 – важко відповісти

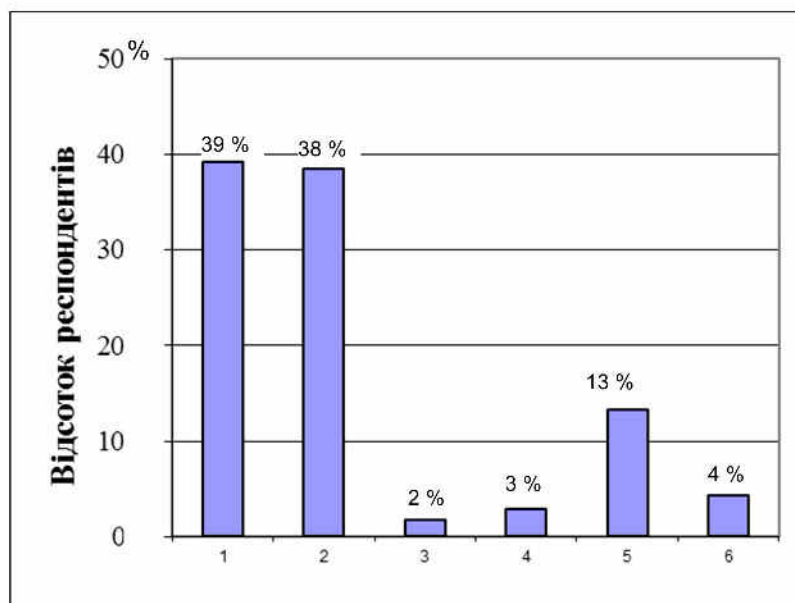
Позитивним, на нашу думку, є те, що переважна більшість респондентів (68 %) не має бажання купувати диплом про вищу освіту (рис. 5).

Рис. 5. Бажання студентів купити диплом: 1 – так; 2 – ні; 3 – так, за певних обставин; 4 – важко відповісти

Додають оптимізму щодо підвищення рівня наших спеціалістів у майбутньому результати відповідей респондентів на питання «Чи мала значення для вас наявність спеціалізації на тій спеціальності, на яку Ви вступали до ВНЗ?», оскільки у сумі 83 % опитаних надають цьому неабиякого значення.

Найважливішим під час вибору майбутньої спеціальності респонденти вважають улюблений напрям освіти (39 %) та перспективність працевлаштування (38 %) (рис. 6).

Рис. 6. Пріоритети під час вибору спеціальності: 1 – улюблений напрям освіти; 2 – перспективність працевлаштування; 3 – бажання вчитися разом із друзями чи знайомими; 4 – мінімальні фінансові витрати на освіту; 5 – перспективність кар'єри та заробітку; 6 – інша причина

Значна кількість респондентів віддає перевагу навчанню на державній формі, навіть «на улюбленій спеціальності» (рис. 7).

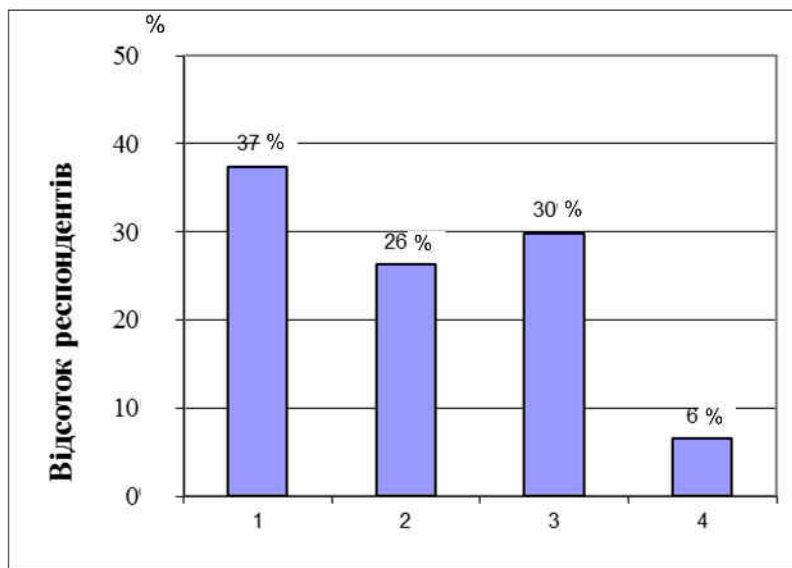

Рис. 7. Вибір неулюбленої спеціальності на державній формі навчання замість бажаної на платній формі: 1 – так; 2 – ні; 3 – так, за певних обставин; 4 – важко відповісти

Третій блок анкети містив питання щодо особливостей реалізації навчання у ВНЗ і ставлення студентів до тих чи інших його компонентів. Оскільки ставлення до навчання залежить здебільшого від особистого інтересу студентів, розглянемо розподіл відповідей на питання «Де навчання цікавіше – в загальноосвітній школі чи ВНЗ?» (рис. 8).

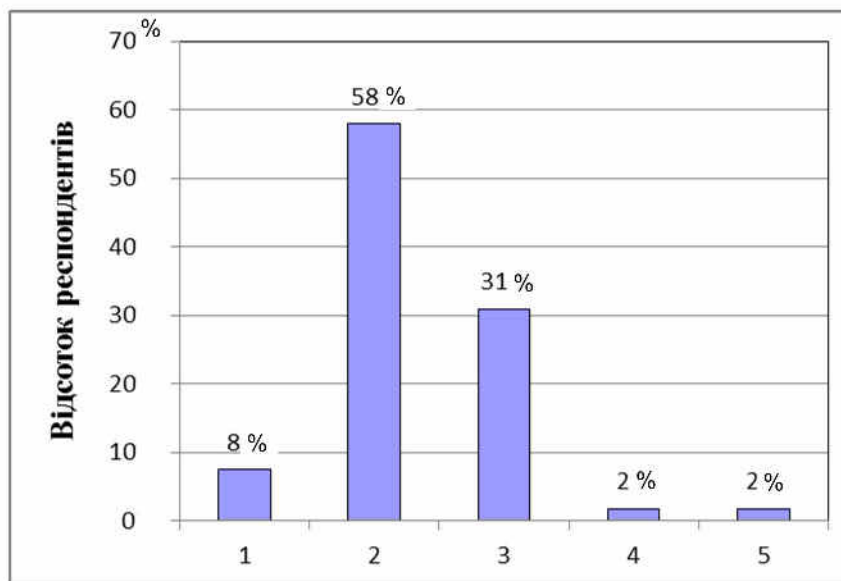
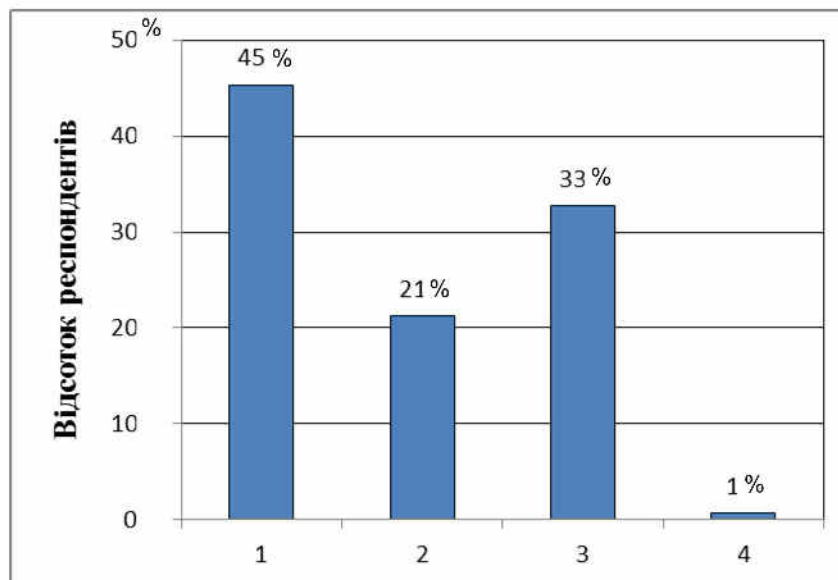

Рис. 8. Зацікавленість навчанням у школі і ВНЗ: 1 – у школі; 2 – у ВНЗ; 3 – по-різному; 4 – менше цікаво; 5 – важко відповісти

Для більшості студентів (58 %) навчання у ВНЗ цікавіше, ніж у школі. Кожен третій студент (31 %) обрав альтернативу – «по-різному», тому можна стверджувати, що підвищення цікавості навчання у ВНЗ має значні резерви. Також суттєвим фактором ставлення студентів до навчання у ВНЗ є можливість отримувати стипендію, що визнається як «дуже важливо» та «важливо» – 92 % респондентів. Але не може не турбувати те, що на питання «Чи готові Ви списувати заради кращої оцінки?». 44 % респондентів відповіли «так», а 49 % – «буває по-різному». Причому цей вибір мало залежить від спеціальності. На жаль, це вкотре підтверджує переважання у молоді прагматичних цільових установок над моральними.

Вплив особистих якостей викладача на ставлення студентів до навчального курсу показано на рисунку 9. Лише кожен п'ятий студент не визнає такого взаємозв'язку, а майже половина студентів (45 %) дотримується протилежної думки. У викладачів також є значні резерви у підвищенні зацікавленості студентів до своїх навчальних предметів, тому що кожен третій студент (33 %) обрав альтернативу «буває по-різному».

Рис. 9. Залежність ставлення студентів до навчального курсу від симпатії та поваги до викладача:
1 – так; 2 – ні; 3 – буває по-різному; 4 – важко відповісти

Тим більше, що на питання «Які заохочувальні особливості на навчальних парах Вас стимулюють їх відвідувати?» 46 % студентів відповіли «цікава форма викладання цього предмета», а 42 % – «інтерес до цієї навчальної дисципліни».

Більшість студентів (63 %) поділяють навчальні курси на потрібні і другорядні, кожен четвертий – ні, а десята частина студентів не може визначитися з відповіддю на це запитання.

Ставлення студентів до відвідування занять можна оцінити з розподілу відповідей на запитання «Чи будете Ви ходити на заняття, якщо Вашу присутність не будуть відмічати в журналі?». Майже половина студентів, незалежно від спеціальності, готова відвідувати заняття у будь-якому разі, а 12 % готові пропускати заняття. Значна частина респондентів (41 %) стверджує, що буде діяти за обставинами.

Ці особливості поведінки студентів підтверджують результати відповідей на питання «Чи будете Ви втікати з пари, коли це зробить більша частина групи (підгрупи)?». Так, більша половина студентів (53 %) виявляє солідарність із діями групи, а 34 % респондентів обрали альтернативу «буває по-різному».

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Незалежно від спеціальності загалом дві третини студентів (64 %) мають за цільову установку отримання диплома про вищу освіту, а напрям освіти цікавить лише 27 % респондентів. Кар'єра та статус людини з вищою освітою має для студентів переважне значення (40 % та 26 % відповідно).

З прикрістю можна констатувати, що більшість опитаних (58 %) не впевнені в тому, що диплом із вищими балами може бути для них запорукою кращих перспектив для працевлаштування.

Позитивно, що переважна більшість респондентів (68 %) не має бажання купувати диплом про вищу освіту.

Найважливішим під час вибору майбутньої спеціальності респонденти вважають улюблений напрям освіти (39 %) та перспективність працевлаштування (38 %).

У подальших дослідженнях проблематики ставлення студентів до навчання у ВНЗ, на нашу думку, потрібно вдосконалювати зміст анкети та враховувати вплив форми навчання (державної або платної).

Джерела та література

1. Крюков В. Л. Порівняльний аналіз оцінки студентами біологічних та екологічних спеціальностей глобальних проблем існування і розвитку людської цивілізації / В. Л. Крюков, В. В. Демчук, К. А. Сологор // Наук. вісн. СХУ ім. Лесі Українки. Біологічні науки. – 2013. – № 14. – С. 41–45.
2. Крюков В. Л. Аналіз ставлення студентської молоді до практичної участі у природоохоронній діяльності / В. Л. Крюков, В. В. Демчук, К. А. Сологор // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. Біол. науки. – 2009. – № 9. – С. 217–221.
3. Сологор К. А. Екологічні проблеми сучасності та їх оцінка з точки зору студентської молоді / К. А. Сологор, В. В. Демчук, В. Л. Крюков // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. Біол. науки. – 2009. – № 9. – С. 221–226.

Демчук Владимир, Крюков Виталий, Сологор Екатерина. Мотивация к учебе в вузе и оценка её приоритетов глазами студентов естественных специальностей ВНУ им. Леси Украинки. С использованием специально подготовленной анкеты проведено исследование мотивации к учебе в вузе и оценки её приоритетов студентами биологического (биологами) и химического (химиками и экологами) факультетов Восточноевропейского университета имени Леси Украинки.

Ключевые слова: высшее образование, анкетирование, специальность, обучение, качество преподавания.

Demchuk Volodymyr, Kryukov Vitaliy, Sologor Kateryna. Motivation to Study in High School and a Score of His Priorities Through the Eyes of the Students of Natural Specialties EENU Named of Lesya Ukrainka. Using specially prepared questionnaire investigation of motivation to study in high school, and the assessment of its priorities, the students of biological (biologists) and chemical (chemists and ecologists) departments of Eastern European National University named of Lesya Ukrainka.

Key words: higher education, questioning, specialty, learning, quality of teaching.

Стаття надійшла до редколегії
17.04.2014 р.

УДК 378.14:51:504(043.3)

**Оксана Іванців
Василь Іванців**

Історичні аспекти підготовки фахівців-біологів в Україні в ХІХ ст.

У статті проаналізовано конкретно-історичний матеріал, що відображає умови формування професійної підготовки фахівців-біологів у системі розвитку вищої освіти України в ХІХ ст. Розглянуто історичні аспекти розвитку біологічних знань в Україні і формування їх у систематичну підготовку спеціалістів-біологів. Основою підготовки біологів є сприйняття біологічних поглядів та переконань, які розвиваються і закріплюються у процесі формування професійних якостей.

Ключові слова: фахівці-біологи, підготовка, університет, інститут, ХІХ ст.

Постановка наукової проблеми та її значення. Біологія, одна з найдавніших наук і, мабуть, найбільш диференційована галузь природознавства, за останні десятиріччя посіла одне з пріоритетних місць у науці. Її фундаментальність і філософське значення відображені у великих відкриттях, несподіваних рішеннях, сміливих гіпотезах і домислах; вона завойовує увагу природодослідників і філософів, дає перспективу відкриття нових законів. Однак усе це може відбуватися лише за умови правильної підготовки фахівців-біологів різних напрямів.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз української історіографії з обраної теми свідчить про те, що дослідники не обминали увагою історію розвитку підготовки біологів у зазначений період. Найбільш активно розроблялися теми, пов'язані зі створенням нових університетів в Україні.

Певний інтерес становлять праці сучасних дослідників, таких як О. Г. Мороз, П. Г. Лузан, О. І. Щербаков та ін. Вони присвячені питанню підготовки фахівців-біологів в університеті [5].

Однак обрана тема не стала предметом спеціального дослідження і потребує розгляду.